

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Vladyslav Zinichenko

pt.: „*Social media as a tool of political communication in post-Soviet countries. A comparative research of political actors from Ukraine and Belarus*”

Działając w oparciu o uchwałę Rady Naukowej Dyscyplin: nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, niniejszym przedstawiam recenzję pracy doktorskiej Pana mgra Vladyslava Zinichenko zatytułowanej „*Social media as a tool of political communication in post-Soviet countries. A comparative research of political actors from Ukraine and Belarus*” na stopień doktora w dziedzinie nauk społecznych w zakresie dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

1. Trafność podjętej problematyki badawczej i jej oryginalność.

Pan mgr Vladyslava Zinichenko przedstawił do recenzji pracę dotyczącą zagadnienia wykorzystania platform mediów społecznościowych w procesie komunikacji politycznej w przestrzeni dwóch odmiennych systemów politycznych. Promotorami pracy są prof. UAM dr hab. Jędrzej Skrzypczak. Promotorem pomocniczym jest dr Jakub Jakubowski. Dysertacja została zatytułowana „*Social media as a tool of political communication in post-Soviet countries. A comparative research of political actors from Ukraine and Belarus*”. Założenia dysertacji są wartościowe poznawczo. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Autor eksploruje przedmiot słabo rozpoznany i do badania trudny. Docenić należy zatem wybór tematu, przyjętą

perspektywę badawczą i konceptualizację problemów badawczych, jak również podjętą przez Autora próbę wielowymiarowej analizy podjętego tematu. W realizacji założonych celów Autor posługuje się fachową terminologią, metodologią i wiedzą przedmiotową. Praca ma charakter problemowy, a uzyskane w procesie badawczym rezultaty mają wartość praktyczną i implementacyjną.

2.Prawidłowości układu pracy i struktury podziału treści.

Na jakość pracy naukowej poza: tematem pracy, wskazanymi celami rozprawy, postawionymi hipotezami i pytaniami badawczymi, a także wykorzystanymi metodami badawczymi – wpływa również spójna i adekwatna do podjętego zamierzenia badawczego konstrukcja pracy. Przez konstrukcję pracy rozumiem nie tylko formalny układ jej części, rozdziałów i podrozdziałów oraz logikę tego układu, ale także sposób, w jaki autor zmierza do końcowych wniosków lub wniosków częściowych, a także ciągłość prezentowanych myśli i wątków.

Oceniana monografia składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Wstęp odpowiednio realizuje swoje podstawowe zadania: zapoznaje odbiorcę z ogólną koncepcją rozprawy oraz merytorycznie i przekonująco uzasadnia generalne przyczyny jej powstania. Ta część dysertacji jest dobrze rozplanowana i stanowi swoisty drogowskaz dla czytelnika. Zgodnie z przyjętą w pracach naukowych praktyką, rozdziały części poznawczej dysertacji powinny prezentować teoretyczne rozważania związane lub/ i odnoszące się bezpośrednio do podjętego tematu. Na podstawie dotychczasowego dorobku teoretycznego powinny być zaprezentowane fundamentalne dla tematu dysertacji pojęcia i koncepcje. W tym zakresie dysertacja spełnia wyżej określone standardy w stopniu zadawalającym i świadczy o dobrej orientacji Autora w obszarze podjętej problematyki. Autor w rozdziałach I – III prezentuje solidny kontekst teoretyczny, zarówno w aspekcie historycznym, jak i przez pryzmat współczesnych ustaleń i koncepcji badawczych. Rozdziały są podzielone na podrozdziały, co przyczynia się do jasności prowadzonych rozważań. Każdy z rozdziałów jest zakończony syntetycznym podsumowaniem zawierające najistotniejsze ustalenia odnoszące do problematyki dysertacji. Rozdziały są wewnętrznie spójne. Rozdziały IV i V mają charakter empiryczny. Logika ich konstrukcji – od informacji wprowadzających, poprzez opis narzędzia metodologicznego i na wynikach skończywszy pozwala bez trudu zrozumieć zamysł badawczy Autora. Rozważania zwieńczone zostały rozdziałem zatytułowanym Wnioski, który w praktyce

pełni rolę zakończenia. Posiada on wszystkie wymagane dla tej części rozprawy elementy. Autor odniósł się w nim do postawionych pytań badawczych, porządkując najistotniejsze ustalenia poczynione w procesie badawczym.

Łącznie rozprawa wraz z aneksem składa się z 504 stron (co istotnie przewyższa zwyczajowo przyjęte normy), z czego 369 to strony zawierające zawartość merytoryczną. Bibliografia liczy 53 strony. Ponadto w pracy zawarte zostały spis diagramów, schematów, tabel i wykresów (175 pozycji). W pracy umieszczony został również aneks zawierający:

- a) Tabelę obrazującą ewolucję terminu „media społecznościowe” i jego funkcje
- b) Tabelę obrazującą obecność ukraińskich aktorów politycznych na Facebooku (stan na koniec 21 roku)
- c) Tabelę obrazującą obecność białoruskich aktorów politycznych na Telegramie (stan na koniec 21 roku)
- d) Tabelę obrazującą budowę bazy danych (Białorusi)
- e) Tabelę obrazującą konkretne daty gromadzenia danych
- f) Zbiór kodów: strategie aktorów politycznych na Telegramie (Białoruś) i Facebooku (Ukraina) - 19 kategorii.
- g) Formularz badania ankietowego (w języku ukraińskim)
- h) Formularz badania ankietowego (w języku angielskim)
- i) Potwierdzenie zapytania ofertowego na wycenę realizacji badania opinii publicznej (metoda CAWI) (w języku polskim)
- j) Kod dostępu do badania ankietowego
- k) Linki dostępu do baz danych

Struktura pracy odpowiada określonym na wstępie założeniom badawczym.

3.Ocena metodologiczna pracy.

Jak wskazano powyżej, przedstawiona do recenzji praca składa się z dwóch zasadniczych części, tj. teoretycznej (rozdział I, II, III) i empirycznej (rozdział IV i V). Z tego też względu również metody i narzędzia metodologiczne powinny zostać dobrane to takich założeń. W przypadku części teoretycznej zastosowana została analiza źródłowa. W przypadku części empirycznej kwestii opisu i wyjaśnienia przyjętej metodologii Autor poświęciła w dysertacji sporo miejsca. Informacje o zastosowanych narzędziach metodologicznych zasygnalizowane zostały we wstępie, a także szeroko omówione w odrębnych podrozdziałach (nr. 4.2 i 5.2).

Wieloaspektowy przedmiot analizy wymagał zastosowania różnych metod i technik badawczych. W konsekwencji przyjętego zamierzenia badawczego zasadnym stało się wykorzystanie przez Autora metod ilościowych i jakościowych, w postaci analizy treści, badania ankietowego oraz metody porównawczej. W tym aspekcie nie zgłaszam zasadniczych uwag i zastrzeżeń. Zastosowane podejście metodologiczne pozwoliło na osiągnięcie zamierzonego celu. Doktorant wykazała się umiejętnością i sprawnością w posługiwaniu się wybranymi do analizy narzędziami metodologicznymi.

4. Poprawność formułowania problemów i hipotez.

Autor w oparciu o przegląd literatury Autor zidentyfikował lukę badawczą dotyczącą braku analiz odnoszących się do wzorców korzystania z mediów społecznościowych i wykorzystywanych celów komunikacji politycznej na Ukrainie i Białorusi. W tym zakresie zidentyfikował kilka istotnych obszarów badawczych wymagających pogłębionej analizy. Wskazał na konieczność aktualizacji stanu wiedzy dotyczącej Ukrainy oraz Białorusi w kilku kontekstach badawczych, w tym dotyczących: systemu politycznego, systemów medialnych czy wykorzystania mediów społecznościowych. Uznał za istotne przeprowadzenie analizy dotyczącej zagadnienia komunikacji politycznej w Internecie z perspektywy różnych aktorów politycznych w różnych perspektywach czasowych. Wskazał ponadto na konieczność zbadania znaczenia platformy Telegram dla regionu post-sowieckiego, jak również przeprowadzenia badań porównawczych dotyczących krajów post-sowieckich innych niż Rosja. Należy zauważyć, że podstawiony w dysertacji cel wypełnienia powyższej luki został z powodzeniem zrealizowany, otwierając tym samym przestrzeń do dalszych badań oraz analiz naukowych.

Część empiryczna pracy została poświęcona analizie wzorców komunikacji politycznej za pośrednictwem mediów społecznościowych w Ukrainie i Białorusi. W tym zakresie Autor wyznaczył trzy zasadnicze cele: po pierwsze, zaprezentowanie i charakterystyka systemów politycznych i medialnych Ukrainy oraz Białorusi w kontekście wykorzystania określonych mediów społecznościowych; po drugie identyfikacja i porównanie elementów strategii mediów społecznościowych z perspektywy różnych aktorów politycznych w Ukrainie i Białorusi; po trzecie zbadanie możliwych korelacji między konsumpcją informacji o aktorach politycznych, a uczestnictwem online i offline oraz wiedzą polityczną wśród Ukraińców i Białorusinów. Autor w sposób poprawny skonstruował również hipotezy badawcze: H1- system polityczny kontroluje tradycyjny system mediów bardziej niż ten zmodyfikowany przez czynniki cyfrowe;

H2- aktorzy polityczni z autorytarnej Białorusi korzystają z mediów społecznościowych w mniejszym stopniu w kontekście różnorodności tematów, funkcji i częstotliwości postów niż aktorzy polityczni z demokratycznej Ukrainy; H3 – obywatele, w szczególności młodzi, korzystają częściej z komunikacji bezpośredniej niż komunikacji pośredniej aktorów politycznych w mediach społecznościowych. Do weryfikacji tak sformułowanych hipotez zaproponowano trzy pytania badawcze: 1) w jaki sposób różnorodne uwarunkowania w krajach post-sowieckich - w kontekście systemu politycznego i medialnego – uzasadniają wybór platformy mediów społecznościowych jako narzędzia komunikacji politycznej? 2) jakie są podobieństwa i różnice we wzorcach korzystania z mediów społecznościowych w kontekście komunikacji politycznej w demokratycznej Ukrainie i autorytarnej Białorusi? 3) W jakim stopniu Ukraińcy i Białorusini stykają się z aktami komunikacji politycznej w mediach społecznościowych. Założenia dysertacji są wartościowe poznawczo. Należy stwierdzić, że Autor bardzo dobrze orientuje się w literaturze z obszaru nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz z powodzeniem przedstawił problemowe zaplecze teoretyczne dotyczące podjętego tematu.

5. Uzyskane rezultaty i ich znaczenie dla nauki i praktyki.

Otóż często zdarza się, że nadzieje rozbudzone w czytelniku po lekturze wstępu do dysertacji, nie wytrzymują konfrontacji z zawartością rozdziałów merytorycznych. W tym przypadku jest wręcz odwrotnie. Wstęp jedynie skromnie zapowiada treść pracy, a jej lektura prezentuje wielość zagadnień i poruszanych problemów, a Autor sprawnie i w sposób uzasadniony rzeczowo przechodzi od wątku do wątku. Praca wpisuje się twórczo i oryginalnie w badanie teoretycznych podstaw i praktycznych wymiarów wykorzystania mediów społecznościowych w procesie komunikacji politycznej w różnych porządkach ustrojowych z podwójnej perspektywy. Po pierwsze jest to perspektywa teoretyczna, w obrębie której Autor prezentuje istotne teorie, pojęcia i zagadnienia problemowe. Druga perspektywa jest perspektywą empiryczno-poznawczą, dzięki której Autor najpierw prezentuje założenia metodologiczne własnych badań, a następnie rekonstruuje empirycznie sposób wykorzystania mediów społecznościowych do komunikacji politycznej w Ukrainie i Białorusi. Dzięki tym perspektywą Autor łączy aspekty teoretyczne mediów społecznościowych i komunikowania politycznego z badaniami empirycznymi wybranych platform. Stąd też wypływa walor poznawczy pracy. Taka konstrukcja badawcza jest specyficzna dla dyscypliny naukowej, jaka

są nauki o komunikacji społecznej i mediach. Za mocną stronę należy uznać prezentację wyników przeprowadzonych badań, co zostało uczynione w sposób rzetelny i usystematyzowany, a zebrane w formie tabelarycznej - wykresowe ustalenia zostały logicznie skategoryzowane. Przeprowadzone wnioskowanie stanowi dowód na dojrzałość badawczą Autora, pogłębioną znajomość badanego obszaru, a także wskazuje na umiejętność obserwacji otoczenia polityczno – społecznego w Ukrainie i Białorusi. Praca stanowi istotne opracowanie zarówno z perspektywy dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach, jak i jej społecznego znaczenia.

6. Dobór literatury, umiejętność wykorzystania źródeł.

W pracach przygotowywanych w celu uzyskania stopnia lub tytułu naukowego, w tym dysertacji doktorskiej, szczególną rolę odgrywa bibliografia, prezentująca z jednej strony umiejętności warsztatowe osoby ubiegającej się o awans naukowy, a z drugiej wskazująca na źródła i opracowania, które posłużyły do przygotowania pracy podlegającej ocenie. Przedstawiona do recenzji praca została przygotowana starannie od strony formalnej.

Autor sięgnął po opracowania z zakresu komunikowania politycznego, jak i teorii komunikacji i mediów, co należy uznać za w pełni uzasadnione w kontekście podjętego tematu. Należy również zauważyć, że w dysertacji przywołane zostały zarówno prace stanowiące kanon publikacji naukowych w przedmiotowym zakresie, jak i opracowania wydane w ostatnich latach. Doktorant udowodnił, że orientuje się w literaturze przedmiotu z obszaru nauk o komunikacji społecznej i mediach w stopniu umożliwiającym przeprowadzenia założonego celu badawczego. Zwrócić należy uwagę na liczbę faktycznie wykorzystanych pozycji bibliograficznych. Szerokie spectrum bibliograficzne przekłada się na obszerną liczbę przypisów w łącznej sumie 877. Praca zawiera przypisy równomiernie rozłożone w części teoretycznej pracy, co wiąże się z bardzo dobrym warsztatem badawczym pracy. Wątpliwości budzi natomiast podział numeryczny przypisów na poszczególne rozdziały: wstęp – 31; rozdział I - 234; rozdział II- 204; rozdział III -279, rozdział IV- 77, rozdział V – 41; wnioski - 2. Bibliografia zaprezentowana w recenzowanej pracy zawiera 591 pozycji i obejmuje 10 aktów prawnych, 383 pozycji literatury przedmiotu, w tym: monografii, rozdziałów prac zbiorowych i artykułów naukowych oraz 198 pozycji netograficznych. Bibliografia zawiera pozycje w różnych językach, w tym w języku: polskim, angielskim, rosyjskim i ukraińskim.

Nie ulega wątpliwości, że zebranie i opracowanie tak obszernego materiału źródłowego wymagało od Autora znacznego nakładu pracy.

7. Trafności doboru metod i narzędzi badawczych, umiejętności ich zastosowania.

Należy jednoznacznie stwierdzić, że Autor w rezultacie wykorzystania odpowiednich źródeł i literatury przedmiotu, a także przeprowadzonych badań empirycznych oraz zastosowania właściwych dla założonych koncepcji metod i technik badawczych – w zakresie nauk o komunikacji społecznej i mediach - osiągnął w pełni założone cele.

8. Poprawność formalno - językowa, stylistyczna i interpunkcyjna.

Praca napisana została w języku angielskim, językiem formalnym, właściwym dla prac naukowych i jednocześnie przystępnym dla czytelnika. Autor w sposób poprawny i konsekwentny w całej dysertacji formatuje opis i wskazuje źródła dla prezentowanych tabel, diagramów, schematów i wykresów. Przypisy i bibliografia sporządzone zostały w systemie oksfordzkim. W tym kontekście należy zauważyć, że zarówno w przypisach znalazły się uchybienia, (np. niekonsekwentne stosowanie lub brak umieszczania tytułu cytowanej pozycji w cudzysłowie), jak i w zapisie bibliograficznym (np. brak miejsca wydania publikacji zawartej).

9. Wnioski.

Autor wykazał się umiejętnością identyfikacji problemów badawczych, formułowania celu badań, pracy nad badaniami bibliograficznymi, konstruowania i doboru metod badawczych. Po lekturze dysertacji można również stwierdzić, że Autor posiada pogłębioną wiedzę w dyscyplinie naukowej nauki o komunikacji społecznej i mediach. Praca została oparta o rozwinięty warsztat naukowy. Widoczna jest umiejętność korzystania z literatury naukowej nie po to, aby wymieniać lub opisywać poszczególne koncepcje, ale po to, żeby wyprowadzać z nich wątki i wartości niezbędne dla realizacji przyjętych celów. Widoczna jest również umiejętność dojrzałej interpretacji wyników badań oraz dyskusji naukowej. Należy także dodać, że pracę cechuje poprawność wyводу oraz przystępny styl narracji.

Lektura przedstawionej dysertacji doktorskiej jednoznacznie przekonuje, iż dzieło to jest oryginalnym rozwiązaniem przedstawionego problemu naukowego. Dlatego też, zważywszy na zaprezentowaną powyżej pozytywną ocenę pracy doktorskiej uważam, że przedłożona praca doktorska Pana mgra Vladyslava Zinichenko zatytułowana „Social media as a tool of political communication in post-Soviet countries. A comparative research of political actors from Ukraine and Belarus” spełnia wymogi stawiane dysertacjom doktorskim w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. 2023, poz. 742) i powinna zostać dopuszczona do dalszych etapów przewidzianych w celu uzyskania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w zakresie dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Jednocześnie wskazuję, że przedmiotowa dysertacja stanowi istotny wkład w stan wiedzy w obszarze nauk o komunikacji społecznej i mediach i zasługuje na wyróżnienie.